

KLASİSİZM VE ROMANTİZM ARASINDA KALAN AYDINLANMACI BİR ŞAİR: GIACOMO LEOPARDI

Ebru BALAMİR¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, balamir(at)ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7866-3723

Balamir, Ebru. “Klasisizm ve Romantizm Arasında Kalan Aydınlanmacı Bir Şair: Giacomo Leopardi”
idil, 65 (2020 Ocak): s. 1-9. doi: 10.7816/idil-09-65-01

Öz

Fransız devriminden yıl sonra İtalya’nın Recanati kasabasında dünyaya gelen Leopardi, İtalyan edebiyatının Klasisizm ve Romantizm akımları arasında gelgitler yaşayan şairlerindendir. Bu çalışmada Leopardi’nin yaşam öyküsünden yola çıkılarak, edebi kimliğinin oluşma evreleri incelenmiş ve döneme damgasını vuran romantik akım karşısında şairin klasik yanının baskın çıkması üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda şairin küçük bir kasabada her şeyden bihaber sürdürdüğü yalnız ve kapalı yaşantısında hayal dünyasının yeri ve geliştirdiği karamsarlık evrelerinin de üzerinde durmak gerekecektir. Bu doğrultuda şairin kaleme aldığı bazı şiirlere değinilmiş, bu şiirlerde yansıttığı temel duygular makalenin temel bölümlerinden birini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasisizm, romantizm, şiir, karamsarlık, Leopardi

Makale Bilgisi

Geliş: 2 Ekim 2019

Düzeltilme: 4 Kasım 2019

Kabul: 5 Aralık 2019

Giriş

1789 yılında meydana gelen Fransız Devrimi ile tüm Avrupa'ya yayılan özgürlük düşüncesi toplumların tüm sınıflarının bir arada hareket etmesini sağlamıştır. Ancak Fransız Devrimi sonrasında kentsoylu sınıfın kendini köylü ve işçi sınıfı karşısında üstün görmesi diğer toplumsal sınıfları zor durumda bırakmıştır. İşçi sınıfı bu mücadelesinin ardından sanayileşme ve ekonomik gücün elde edilmesi ile özgür bir sınıf haline gelmiştir. Bu özgürlük düşüncesi İtalya'da da tüm toplumsal sınıflara yayılırken aynı zamanda çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Marx ve Engels'in Manifestosu ile çalkalanan işçi sınıfı 1848'de bir sınıf mücadelesi başlatmak adına dayanışma sergilemiştir. 18. yüzyıl sonlarında artık Aydınlanma ruhunun yok olmaya başlamasının da en büyük nedenlerinden biri olarak Fransız Devrimi söylenebilir. Adabağ, Leopardi'nin Şarkılar adlı şiir derlemesinin çevirisinin önsözünde şöyle der:

Yeni bir Avrupa özleminin yanı sıra eskiye dönüşü salık veren girişimlerin çoğalması toplumların siyasal, ekonomik, kültürel yapılarında köklü değişikliklere neden olmuştur. Bu bağlamda örneğin, ekonomik alanda, aristokrasinin mal varlığını yeniden elde etmesi, buna dayalı olarak kentsoylunun bunalıma girmesi, üretimin durması ve ardından getirdiği işsizlik gibi ağır sorunlar toplumların siyasal yönden de derin bunalımlara girmesine neden olmuş ve akıl almaz siyasal çözüm biçimlerinin üretilmesine yol açmıştır (Adabağ, 1997: 15).

Öyle ki kimilerinin Fransız Devrimini göz ardı ederek Engizisyon da dahil olmak üzere Kilise ile soylu sınıfın birleştirilmesini talep ettikleri bir çözüm önerileri dahi olmuştu. Bir grup adına ılımlı ama tutucu denilenler ise 18. yüzyılın bu reform hareketlerini kabullenerek eskiyi de unutmuyarak, ikisinin birleştirildiği bir çözüm sunmuşlardı. Gerek siyasi gerek kültürel anlamda aklın din ile çatıştığı bir döneme girilmişti. Bu konuda edebiyatçıların da eserler verdiği görülür; örneğin Chateaubriand'ın Hristiyanlığın Dehası (1802) adlı yapıtında akılcılık ile dincilik arasındaki çatışmadan yola çıkarak, aklın karşısında Hristiyanlığı övdüğü görülür. Joseph De Maistre'nin Papaya İlişkin (1819) adlı yapıtında Hristiyanlığı üstün tuttuğu ve Papa ile imparatorun bir arada yönetimini savunduğu görülür. Yine benzer bir başka eser Lamennais Hugues'in Dine karşı kayıtsızlık üzerine deneme'sinde (1817) Papa ve Kilise otoritesini överken, kilisenin merkezileştirilmesini istediği görülür. Tüm bu gelişmeler yaşanırken 1798 yılında dünyaya gelen Giacomo Leopardi gençlik yıllarında durumun farkına varmış, İtalya da dahil olmak üzere tüm Avrupa'yı etkisi altına alan bu düşüncelere karşı kayıtsız kalamamıştır. Bu makalede ünlü İtalyan şairin kısa süren ömrü boyunca dünyada yaşanan düşünsel gelgitlerin nasıl etkisi altında kaldığı, aydınlanmacı düşüncenin ileri sürdüğü aklın övgüsüne ters düştüğü, aklın insanoğlunu aldattığı görüşünü nasıl savunduğu üzerinde durulacaktır. Leopardi için mutluluk kaynağı "duygu"dur. Akılcılığın karşısına konulan duygu artık yeni doğmakta olan Romantizm akımını haber vermektedir. Leopardi'nin de bu yeni doğmakta olan akıma yönelmesini ancak aynı zamanda ortaya çıkan klasik kültüre olan hayranlık ve geri dönme arzusu arasında nasıl bir ikileme maruz kaldığı da makalenin ana temalarından olacaktır. Tüm bunları sırayla irdelemeden önce ozanın öz yaşam öyküsüne bir göz atmak çok yerinde olur.

Yaşamına dair

Giacomo Leopardi İtalya'nın Marche bölgesinde Recanati kasabasında 1798 yılında dünyaya geldi. Soylu bir aileye mensup olsa da aile bir süre sonra servetini kaybetmiştir. Son derece katı anlayışlı, disiplinli bir ortamda büyüyen Leopardi babası sayesinde okumaya ve kendini geliştirmeye merak salmıştır. Recanati son derece küçük bir yer olduğundan ülkedeki ve dünyadaki gelişmelerden her zaman uzaktı.

Çağının düşün ve kültür yaşamını uzaktan uzağa izlemek zorunda kalan şair, bir ara ailesi tarafından rahip olmaya zorlanmıştır. Kardeşleri Carlo ve Paolina ile kurmuş olduğu iletişimin dışında yakın çevresiyle mesafeli ilişkileri çocuk Giacomo'nun iç dünyasında derin olumsuzluklara neden olmuştur... Daha çocukluğundan başlayarak derin bir yalnızlığa itilmiş olması hem yaşamının hem de yapıtlarının temel izleklerinden birinin oluşmasına yol açmıştır (Adabağ, 1997: 13).

Uygar ve düşünsel gelişmeleri hazırlayan tüm akımlara kapalı olan o taşra atmosferinde Leopardi son derece hassas ve hayal düşkünü bir çocuk olarak büyüdü; zekası zamanından önce gelişti... Leopardi babasının biraz eski de olsa oldukça zengin olan kitaplığına kapanarak günlerini okuma ile geçirmeye koyuldu (Öncel, 1998: 109).

Bu kütüphanede saatlerce çalışıyor, Latince, Yunanca, İbranice, Fransızca ve İngilizce öğreniyor ve bu yaptığı çalışmaya "çılginca ve umutsuzca bir çalışma" (Leopardi, 1818, Pietro Giordani'ye mektup) adını veriyordu. Harcadığı tüm bu yıllar sonrasında başarılı bir filolog olmuş ancak sağlığını yitirmişti.

Genç yaşta kısa hikayeler kaleme almıştır, ilk olarak *Storia dell'astronomia* (Astronomi Tarihi, 1813) ardından da *Saggio sopra gli errori popolari degli antichi* (Eskilerin halk yanlışları üzerine deneme, 1815) adlı yapıtlarda bu hikayeleri topladı. Devamlı üretti, arka arkaya bir sürü yapıt kaleme aldı; *Pompeo in Egitto* (Pompeus Mısır'da), *La virtù indiana* (Hint erdemi) adlı iki tane trajedi yazdı, *Odyssea*'nın ilk kitabını, *Aeneis*'in ikinci kitabını ve Hesiodos'un *Titanomachia*'sını çevirdi. Yaptığı bu çeviriler onun edebi kimliğinin oluşmasında çok önemli bir yer tutarlar çünkü bu çevirileri sayesinde Pietro Giordani ile mektuplaşmaya başlar. Mektuplaşmaları sırasında Leopardi'nin bu genç yaştaki zekasına hayran kalmış, onun bu yeteneğinin mutlaka gün yüzüne çıkarılmasını istemişti. Böylelikle Giordani, Leopardi'nin çok iyi dostu olmuş, onu Recanati'de defalarca ziyarete gelmiş ve o küçük kasabanın dışına çıkmasına yardımcı olmuştur. Leopardi ile tanıştıktan sonra onun bu küçük yerde ve daha çok evinde kapalı, sosyal hayattan uzak, karanlık dünyası içerisindeki haline tanık olmuş, onun için üzüntü duymuştu, bu nedenledir ki onu bu dünyanın dışına çıkarma gereğini derinden hissetmişti.

İlk gençlik döneminde Leopardi geleneksel Hristiyan dinine saygı duymuştu. Politik inançları ise yaşadığı geri bölgenin inançlarıydı: prenslik yönetimini övüyor, bölünmüş İtalya'yı birleşik İtalya'ya yeğ tuttuğundan birleşme hareketlerine karşı çıkıyordu (Öncel, 1998: 110).

Leopardi için 1816 yılı derin bir psikolojik bunalımın başlangıcı sayılabilir. Çünkü ozan kendini son derece mutsuz hissetmektedir ve bu mutsuzluğunun kaynağını yaşadığı bu küçük kasabaya, buradaki kapalı ve tutucu yaşam şekline bağlar. Recanati dışında bir yaşam düşler ve oradan kaçmak ister. Leopardi'nin yaşadığı bu bunalımın çeşitli evreleri olduğu saptanmıştır; psikolojik, felsefi-dini, edebi ve politik. Öncel bu evreleri şöyle açıklar:

Bu döneme "bireysel acı ya da karamsarlık" dönemi adı verilir. Bunalımın *felsefi-dini* yönü vardır. Çocukluğunda Katolik inancına göre yetiştirilmiş ve dinde avuntu bulmuş Ozan artık aydınlanmacıların materyalist görüşlerine yaklaşır, dünyayı yöneten bir Tanrı bulunmadığına inanmaya başlar. Bunalımın *edebi* yönü vardır: Leopardi'nin "conversione letteraria" adını verdiği bir dönme, filolojiden şiire geçme söz konusudur. Eski klasik yazarlardan uzaklaşan ozan giderek modern yazarlara, İtalya'da o yıllarda yayılmakta olan romantizme yaklaşır. Giordani ile dostluğu, Alfieri, Foscolo ve Cahuteaubriand'ı okuması, romantik sanat anlayışını tanıması, kendi yalnızlığının ve mutsuzluğunun giderek daha fazla bilincine varması onda bir zevk değişikliğinin gelişmesine neden olur. Bunalımın *politik* yönü de vardır. Devrim karşıtı düşüncelerle eğitilmiş olan Leopardi şimdi özgürlükçü düşüncelere yönelir, özgür ve bağımsız bir İtalya düşler ve papanın egemenliğini iğrenç bir tiranlık sayar (Öncel, 1998: 111).

Ozanın çok okuma sevdası zamanla gözlerinin bozulmasına neden olmuş, bu rahatsızlık onun içsel bunalımını arttırırken aynı zamanda çalışmalarını da istediği gibi yapamamasına neden olmuştur. 1819 yılında artan bu bunalım ozanda Recanati sınırlarının dışına çıkma arzusunu perçinledi. Kaçmayı denedi ancak başarılı olamadı. Ona göre artık hiçlikle doluydu, yaşamasının bir anlamı yoktu, intihar etmeyi bile düşündü, tüm bu çektiği acıları şiire döken ozanın en önemli şiirleri bu dönem kaleme aldıklarıdır: "L'infinito" (Sonsuzluk); "La sera del dì di festa" (Bayram günü akşamı); "Ad Angelo Mai" (Angelo Mai'a); "Alla luna" (Aya); "La vita solitaria" (Yalnız yaşam); "Il sogno" (Düş); "Nelle nozze della sorella Paolina" (Kız kardeş Paolina'nın düğünüde); "Bruto minore" (Küçük Brutus); "Alla primavera" (İlkbahara); "Ultimo canto di Saffo" (Sapho'nun son şarkısı) gibi.

1822'de babasının izin vermesiyle birlikte dayısının Roma'daki evine giden Leopardi, kentin büyüklüğü ve kalabalık oluşundan bunaldı ve Recanati dışında olmanın da onu mutlu etmediğini gördü. Roma'da kaldığı süre boyunca çevresine adapte olamamış, sosyalleşmeye çabalarken yine de kendini yenik ve yalnız hissetmiştir. Roma onun için bir düş kırıklığından başka bir şey olmamıştır.

"Roma'ya gittim, insanlar arasında olmak, dış dünyaya açılmak, onu yaşamak beni şaşırttı, elim ayağım kesildi, içim sıkıldı" (Bontempelli, 1964: 203)

1823 yılında yeniden Recanati'ye dönmüş ancak orada durmamakta kararlı olan Leopardi İtalyan klasiklerini yönettiği bir yayınevinde çalışmak ve özel dersler vermek amacıyla 1825 yılında Milano'nun yolunu tutmuş, oranın iklimi sağlığına pek de iyi gelmediğinden, Bologna'ya oradan da Floransa ve Pisa'ya gitmiştir. Sağlık durumu kötüleşen ozan 1828 yılında ailesinin yanına Recanati'ye dönmek zorunda kalmıştır. Kendisini odasına kapatarak şiire veren Leopardi "Il passero solitario" (Yalnız serçe); "Le ricordanze" (Anılar); "La quiete dopo la tempesta" (Fırtınadan sonraki dinginlik); "Il sabato del villaggio" (Köyde cumartesi) adlı diğer bilindik şiirlerini kaleme aldı. Ozan Recanati'den gitme fikrinden hala vazgeçmemiştir ve Toscana yöresindeki bazı tanıdıkları sayesinde 1830 yılında bir daha dönmek üzere Floransa'ya yerleşir. 1831 yılında şiirlerini derlediği *Canti* (Şarkılar) adlı kitabı yayımlanır.

Floransa'nın, dolayısıyla bu deneyiminin şairin toplum yaşamındaki önemi yaşama ilişkin yeni bir kavram benimsemiş olmasından kaynaklanır. Artık bugüne değin içinden bir türlü çıkmadığı kısır döngüden kurtulmak çabasının işaretlerinin alındığı bir dönemdir. Eskiden olduğu gibi, umut-düş kırıklığı; yaşam-ölüm; mutluluk-mutsuzluk çatışmasının etkisinden uzak, gelgitlere kapalı olan Leopardi insanlarla ilişkisini sağlamlaştırmak kararlılığını göstermektedir. İnsan ilişkilerine getirdiği yeni bakış açısı ile Leopardi artık yazgıcı ve boyun eğici değil; insanları bileği bükülmez Doğa'ya karşı, dayanışmaya inandırmak çabası içinde olan polemik tavrılı bir kişidir. Gerçeği göğüslemek, yazgının ya da Doğa'nın insana sunduğu acı, yoksulluk ve yoksunluk ve acımasızlığa herhangi bir öte dünya ödülü düşünmeden (ki yoktur) katlanmak, ona göre, ruh soyluluğunun ifadesidir. Önemli olan bu tür insanların diğerleriyle dayanışma içine girmesidir (Adabağ, 1997: 22).

Şarkılar adlı yapıtının başına şunları yazar:

Artık acıya dayanamıyorum, sevgili dostlarım, her şeyimi yitirdim: hisseden ve acı çeken bir kütük gibiyim... Bende sizin sevginiz kalacak... ve belki de artık ölmüş olan vücudum toprak olduktan sonra bile sürecek (Öncel, 1998: 113).

Floransa'da kaldığı sürede Leopardi, Antonio Ranieri adında Napolili bir gençle tanışır ve onunla çok sıkı bir dostluk kurar. Kendinde olmayan birçok şeyi bu gençte görür ve sayesinde yine şiir yazmaya koyulur. "Il pensiero dominante" (Egemen düşünce); "Amore e morte" (Aşk ve ölüm); "A se stesso" (Kendisine) bu şiirler arasındadır. 1833 yılında Ranieri ile beraber Napoli'ye giden Leopardi dört yıl daha yaşadı. Son yıllarında insanın acılarını dile getirdiği "La Ginestra" (Katırtırnağı) ve "Il tramonto della luna" (Aydın batışı) adlı şiirlerini yazdı. 1837 yılında daha 39 yaşındayken hayatını kaybetti.

Leopardi'de Çağın Etkileri: Aydınlanma, Klasizm, Romantizm

Fransız devriminden bu yana tüm dünyayı sarsan toplumsal gelişmelerin Leopardi'nin kısa süren yaşamındaki etkilerini göz ardı etmek mümkün değildir. Bu etkiler ışığında kendi döneminin İtalya'daki büyük yazarlarından yararlanmaması da olanaksızdı. Özellikle Alessandro Manzoni (1785-1873) ve Ugo Foscolo (1778-1827) gibi yazarların döneme bakışından ve yapıtlarından etkilenmiştir. Kendisine Foscolo'yu yakın görmüştür. Örnek aldığı da onun *Le Ultime Lettere di Jacopo Ortis* (Jacopo Ortis'in Son Mektupları) adlı yapıtıdır. Foscolo'nun bu yapıttaki kahramanı Ortis intihar etmiş, Leopardi'yi çoğu kez intihar düşüncesine yaklaştıran kahraman olmuştur ancak bu düşüncesini asla hayata geçirmeyen Leopardi hayata bağlıdır, her şeye rağmen hayatla mücadele etmeyi, hayatta kalmayı tercih etmiştir.

Manzoni insanı yargılamış; yaşamı sorgulamıştır. Ne ki, inanç kaynakları farklıdır. Foscolo insana inanmıştır; tıpkı Leopardi gibi. Manzoni insanüstüne. Leopardi'nin antiklerle çağının insanını sürekli karşılaştırması boşuna değildir. Rastgele yapılmış bir karşılaştırma değildir. Bu iki insanı karşı karşıya getirmesinin temel nedeni aradığı insanın araştırmasını derinleştirmek, değişik seçenekleri yoklamaktır. İnanca, özellikle, antik insanda yaşam sorunsalının çözümüne yarayacak soyluluk, cömertlik, erdem saklıdır (Adabağ, 1997: 17).

Klasik dünyada insanın yaptıkları düşündüklerinden daha değerliydi, insan yaptığı kahramanlıklarla kendine güven duyuyordu. Aydınlanma döneminin getirdiği akılcılık ise insana istediği mutluluğu vermemiş, klasik dünyada karşımıza çıkan mitoloji, düşler ve yanılsamalar, aklın karşısında yok olup gitmişti. Bu durum insanı mutlu etmekten çok mutsuzluğa sürüklemişti. İşte Leopardi de bu düşünceler içerisinde bir karamsarlığa kapılır. Akılla birlikte yıkılan tüm hayaller karşısında şair ruhun ölümsüzlüğüne olan inancını da yitirir. Ölmek her şeyin bitmesi demektir. Öteki dünyada beklenen cennet ya da cehennem kavramları da yerle bir olmuştur şair için. Ona göre cehennem de, cennet de zaten bu dünyadadır. Öyle bir karamsarlık içerisine düşer ki, kendi yaşamının adeta cehennemden farksız olduğunu, kimsesi olmadığını, sürekli bir acı içerisinde kıvranıp durduğunu fark eder. Bu noktada her şeyi sorgulamaya başlar; yaşamı, dünyayı, evreni. Ortaya koyduğu bu tarihsel karamsarlıkla akılla gelen tüm uygarlıkların aslında insana mutsuzluğu getirdiğini, onu mutlu edecek olanın akıl değil duygu olduğu görüşünü öne sürer.

Doğa şefkatli bir anne gibi davranarak bize hayaller verir. Bunlar sanki gözlerimizin önüne gerilmiş bantlar gibi, bizim gerçeği tanımamıza engel olurlar. Ancak akıl hayalleri yıkarak ortadan kaldırır ve bizim gerçek durumumuzu görmemizi, yani bazı yasalara bağlı maddeden başka bir şey olmadığımızı ve öldükten sonra evrenin madde potasına dönmeye mahkûm olduğumuzu anlamamızı sağlar.[...] Ona göre çocuklar mutludurlar; aklın değil, duygunun ve düş gücünün egemenliği altındaki ilkel insanlar mutlu idiler. Böylece uygarlığın gelişmesi, insan bilgisinin artması insanın mutsuzluğunun artması ile birlikte yürür (Öncel, 1998: 115).

O dönemde gelişmekte olan aklın karşısına duyguyu koyan akım Romantizm olmuş, Leopardi de bu akımın yanında yer almıştır. Bu akıma olan ilgisi sırasında şairin Foscolo'nun *Jacopo Ortis* adlı yapıtının yanı sıra, Goethe'nin *Genç Werther*'ini ve Alfieri'nin *Vita* (Yaşam) adlı yapıtlarını da incelediği unutulmamalıdır. Bu yapıtlar sayesinde romantik duygularını pekiştirdiği açıkça görülür. Ancak 1818 yılında doruğuna ulaşan kültür insanları arasındaki klasik-romantik polemğinde klasiklerin savunuculuğunu yapmış aynı zamanda romantiklere de yakın olduğunu inkâr etmemiştir. Leopardi eğitimi esnasında Latin ve Yunan yazarlarını çok okumuştur, dolayısıyla klasik kültürden çok öğrenmişti, ancak kendi çağında da birçok romantik yazardan romantik kültür hakkında bilgi edinmekten de geri durmamıştır, bu şairin ikileme düşmesine neden olmuştur. Bu yazarların İtalya'nın özgürlüğü üzerine yazdığı yapıtlardan çok etkilenmiş ve özgürlükçü düşüncelerini dile getirdiği iki önemli şarkısını bu dönem kaleme almıştır: "All'Italia" (İtalya'ya) ve "Sopra il monumento di Dante" (Dante'nin Anıtı üstüne). Dönemin eleştirmenlerince Leopardi'nin bu yaptığı tamamen bir taklitçilik, hatta dönemin modasına uymaktan başka bir şey değildi. "Yeni neslin özelliklerini taşıyan bu on sekiz yaşındaki genç, bir vatan sevdalısı ve özgürlükçüydü. Bu yaptığı döneme uyum sağlama ve özentidir" (De Sanctis, 1958: 193).

Leopardi bu özgürlükçü düşüncelerini içeren şiirleri hemen hemen aynı zamanlarda yazılmış olan "All'Italia" ve "Sopra il monumento di Dante" 1818 yılının ürünleridir, iki şiirin de konusu hemen hemen aynıdır. İtalya'nın özgürlüğünü kaybederek başka devletlerin himayesi altında yer almasından üzüntü duyan şair, soylu, aydın ve cesur kişilerce ülkenin bu durumdan kurtarılması gerektiğini dile getirir. Ne var ki Leopardi bunları dile getirirken İtalya'nın ulusal birliğini sağlaması gerektiği düşüncesini hiç savunmaz, tam tersi ülkenin bütünlüğü yerine iyi ve halkın takdirini toplamış kişilerin yönettiği küçük parçalara bölünmüş bir İtalya'yı görmek istediğini dile getirir. Leopardi'nin bu özgürlükçü düşüncelerinin gelişmesinde Pietro Giordani ile olan dostluğunun çok büyük rolü olduğu söylenir. Adabağ, "Şarkılar üstüne" başlıklı giriş yazısında "romantik ve özgürlükçü ruha sahip Giordani'nin esmekte olan bağımsızlık söylemlerinden kalkarak kendisinde müthiş bir yetenek yakaladığı Leopardi'yi ülkülerinin bir sözcüsü durumuna getirmek istediği ortadadır" der (Adabağ, 1997: 35).

Bu iki şiirin en önemli ortak yanı Leopardi'nin yurduna duyduğu sevgidir. Yurdunun bağımsızlığını düşünmemesi olanaksızdır.

[...]Ne zaman düştün, nasıl, o yükseklikten
bu çukura? Yok mu savaşı kimin kimsen
savunmuyor mu seni kimse seninkilerden
silahlarını getirin, silahlarını: Tek başıma
çarptıracak: tek başıma çarptırarak öleceğim.
Buyruğun olsun, Tanrım, ateşlesin kanım
yüreklere İtalyanların. [...] (Leopardi, 1997: 155).

Tüm bu coşkulu dizelerle kendi zamanının yoz insanına başkaldırabilmeyi, dönemin eleştirisini yaparak klasik dünyayı, o dünyada yaşayan soylu insanları övebilmeyi ister. "İtalya'ya" şarkısında Leopardi'nin geçmişteki yurduna göz attığını, "Dante'nin Anıtı Üstüne" adlı şarkıda ise modern günlerin eleştirisini yaptığını söyleyebiliriz. İkisi birbirinin devamı niteliğindedir. "Dante'nin Anıtı Üstüne"de o büyük ozan Dante'nin anıtını dikenlere duyduğu saygıyı anlatırken yine İtalya'ya olan sevgisini ve İtalya'nın o günkü durumunu irdeler.

Barış germiş olsa da ak kanatlarını
üstüne halkımızın, atamayacaktır
üstünden insanlarımız, yılların ölü
toprağını, çevirmesizse eğer bakışlarını
arta kalanlara eskil atalardan,
yengiye alışkın kişilerin çileli vatanı.
Sevgili İtalya, geçmişe saygı duy daha;
Yoksundur bugün toprakların
benzer büyüklerden, geçmişte
yaşamış olan; bulamazsın ayrıca
kimseler çevrende seni saygı duymaya
zorlayan. Ağla, sevgili İtalya, küçülsün
gözlerinde varlığını; hor görmezsen
eğer yoktur anlamı duyulan acının.
Arkana bak, utan kendine gel;
Ateşlesin seni sonunda,
düşüncesi atalarının, torunlarının. [...] (Leopardi, 1997: 161).

Bu iki önemli şarkının ardından 1820 yılında Leopardi'nin yakın dostu Giordani'den aldığı mektup önemlidir. Bu mektupta Giordani sevgili dostu Giacomo'ya ilkbaharı beklediğini, aklının buzlarının bu mevsimde çözüleceğini, uykudan uyanacağını yazar, kendi eserlerinde de aklın değerinden söz edecektir. Aynı dönemde Leopardi de "Primavera" (İlkbahar) adlı şarkısında, baharla birlikte bu genç yaşına rağmen buz kesen yüreğinin canlanacağından söz eder. Giordani aklını, Leopardi ise yüreğini uyandırmaktan bahsetmektedir. Yani Giordani'nin aydınlanmacı, Leopardi'nin ise romantik yanı dikkati çeker.

Leopardi, 6 Mart 1820 tarihli Pietro Giordani'ye yazdığı cevapta şöyle ifade eder: "Birkaç akşam önce uyumadan odamın camını açınca aydınlık bir gökyüzü ile karşılaştım. Hava ılıktı. Uzaklardan havlayan köpekler duyuluyordu. Antik dünyadan görüntüler belirdi gözlerimin önünde ve heyecan duydu yüreğim".

Aslında bu şarkı ile şairin her şeyin geçici oluşuna değinmek istediği görülür; kendi çocukluğu gibi.

Sanırsız, "İlkbahar" ya da "Eskil Masallar" şarkısının anlamı burada saklıdır. O kendi çocukluğu ile insanlığın çocukluğu arasındaki benzerliği ortaya koyarken ikisine de geri dönemeyeceğini belirtir. İnsanlığın çocukluk yılları çok tanrılı pagan dünyasıdır, bir başka deyişle eskil dünyadır. Kendi çocukluğu ise düş, imge, yanılsamalar, kısacası imgelem dünyası üzerine kurulu olan çocukluk zamanıdır (Adabağ, 1997: 62).

Leopardi'nin mutsuzluk nedenini doğada bulması, insanın tüm hayallerini yıkan gerçeğin de insan aklı olduğu düşüncesi, ozanı doğa karşısında umutsuz bir hale sokar; artık doğayı sevgi dolu bir anadan ziyade üvey olarak nitelendirecektir. Belki de hiç yaşamamak daha iyidir. Ozanın bu yaşam felsefesi ile ilgili görüşlerinin son evresidir; "evrensel acı veya karamsarlık". Bu dünyadaki tüm canlılar acı çekmektedir. Süheyla Öncel İtalyan Edebiyat Tarihi kitabında Leopardi'den bahsederken "bireysel acı, tarihsel acı ve evrensel acı aşamalarının gerçekte birbirinden net çizgilerle ayrılmadığını, her üç aşamanın Leopardi'nin ruhunda ve yapıtlarında bir arada bulunduğunu belirtmek gerekir" der (Öncel, 1998: 115).

Ozan tüm bu yaşama dair görüşlerini *Zibaldone* adlı günlüklerinde dile getirir ve doğal olarak *Canti* ve *Operette Morali* adlı yapıtlarında da şiirlerine yansıtır. Aslında ozanın bunu yapması tüm görüşlerini sağlamlaştırmak hatta kuramsallaştırmak istemesinden ileri gelmektedir. Ancak düşüncelerinin temelinde duygu yatar, yazdıklarında duygusallık başrolde. Bu nedenledir ki, Leopardi'yi incelerken onun kişiliğine ve ruh durumuna değinmeden geçmek mümkün değildir. Bu psikolojinin en güzel yansımaları ve örnekleri de tabii ki şiirleri olmuştur. Gerçekdışı bir yaşamı düşleyen ve gerçekleri kabul edemeyen bir Leopardi'nin psikolojisidir karşımıza çıkan. Düşledikleri karşısında bu yaşam gerçekleri onu mutsuz eder, iğrendirir. Tüm yaşam felsefesini düşlediği bambaşka bir hayatı idealize ederek duyduğu özlem ve gerçek olmayacağının farkındalığı üzerine kurar. Bu noktada ozanın her ne kadar akılcılık başta olmak üzere Aydınlanmacı ilkelerden yola çıksa da aslında düşünceleri bağlamında romantik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Aydınlanma akımı aklı övüp yalnızca akıl ışığının insanı mutlu edeceğine inanırken Leopardi'nin akılcılığı, mutsuzluğumuzun nedeni olarak aklı suçlar; mutsuzluktan kaçmanın biricik yolu olarak duyguyu över, yüceltir. İnsan kendi hayallerine, düşlerine sığınmakla aklın gösterdiği çetin gerçeği unutmaya da bir an olsun ondan kaçmak olanağını bulur. Leopardi'de rastladığımız gerçeği derinlemesine tanımak arzusu romantik bir arzudur (Öncel, 1998: 116).

Tüm bu düşüncelere rağmen Leopardi'ye göre insan aklı ideallerinden vazgeçmeyi başaramaz, boş olduklarını bile bile bu ideallerle yaşamayı sürdürür. Hayallerinden vazgeçmeyi istemez, öyle ki insanoğlunun hayalleri ile yüceltiğini düşünür. İnsan, acı ve ölüme sürükleyen kader karşısında durabildikçe büyüktür ona göre. Doğa ve kadere karşı cesurca bir tavırdı Leopardi'nin gösterdiği bu tavır. İnsanın düşlediği aşk, kahramanlık, erdem ve onur gibi değerler aklın karşısında duruyor ve yüceleşiyordu. Kısacası kaderin getirdiklerine boyun eğmemek için savaşmak istiyordu. Tüm bu duygulu tutum, bu karamsarca görüşler özellikle idealistleri ve neokatolikleri eleştirdiği "Ginestra" (Katırtırnağı) adlı şarkısında söz bulur (Sapegno, 1964: 209, 210).

[...]

Öyle çok ürküttü ki bizi bu gerçek;
Doğanın bizlere sunduğu acımasız yazgı
ve sefil yaşam koşullarıyla ilgili;
Sırt çevirdin bu nedenle korkakça,
onu açığa çıkaran ışığa. Kaçtın aydınlıktan;
Korkak dedin onu izleyene;
Kurnaz ve çılgınca davranıp kandıran
kendisini ve başkalarını; yaşam koşullarını

göklere çıkaran büyüktür senin gözünde [...](Leopardi, 1997: 346).

Şiirin adında da yer alan katırtırnağı çiçeği Leopardi için aydın insanı simgeler. Aydın insana karşılaşıacağı felaketler önünde sağlam durması, boyun eğmemesini, kendisini hiçbir koşulda küçük düşürmemesi gerektiğini öğütler. Doğayı simgeleyen Vezüv yanardağının karşısında çöllerde yaşam süren ve bundan hoşnut olan katırtırnağı da insanın onurunu simgeleyen bir öğedir. Kaderine karşı gelmek pahasına da olsa doğaya karşı duran ve dayanışma gösteren katırtırnağı yani insanoğlu bu cesareti ile yüceliğini ortaya koyacak olandır.

Leopardi'nin ruhunda yer alan bu romantik hisler başka birçok şiirinde karşımıza çıkacaktır, bunlara en güzel örnekler; "Alla luna", "L'Infinito", "Il sogno", "La vita solitaria", "La sera del dì di festa" gibi idilleridir. Bir yandan Romantizmi kabullenirken çekinceleri olan şairin öte yandan çağının şiirine ayak uydurmak isteği de taşıyordu içinde. Modern şiir anlayışı çerçevesinde ilk başlarda şiirini felsefi görüşler üzerine kuran Leopardi ("Ad Angelo Mai", "A un vincitore nel pallone", "Per le nozze della sorella Paolina", "Bruto Minore", "Ultimo canto di Saffo", "Alla primavera", "Inno ai patriarchi" bu şiirlerdendir) bundan sonra duygu şiirine yönelmiş gerek kendi ruh dünyasını şiire yansıtma olanağı bulmuş, gerek de modern şiirin çağına uygun olan konu ve biçimlerine ayak uydurabilmeyi başarmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

İtalyan edebiyatının en ünlü şairlerinden biri olan Giacomo Leopardi'nin şiirinin doruklarda olduğu 1816-1824 yılları arasında ozanın şiir anlayışının farklılıklar gösterdiği gün gibi ortadadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri Leopardi'nin çağı ile gelen edebiyat alanındaki yeni görüş ve anlayışlardır. Tüm bunlara karşı kayıtsız kalamayan ozanın, her ne kadar kendine özgü bir yaşam felsefesi ile ortaya çıksa da, modern edebiyat akımlarının gerisinde kalmadığı, daha doğrusu kalmak istemediği de görülmektedir. Öncel, "ozan gençlik formasyonundan kendisinde kalan klasik biçimlerden giderek uzaklaşarak romantizmin şiir görüşüne yaklaşır" (Öncel, 1998: 117) diye ifade eder, ki bunu Leopardi kendisi de *Zibaldone*'sinde şöyle doğrular "Durumum antiklerin durumunu andırıyordu. Bendeki değişim, bir yıl içerisinde oldu, yani antik anlayıştan modern anlayışa geçişim, 1819'da" (Leopardi, 1996: 72,73).

Başlarda Romantizmin ileri sürdüğü edebi türlerdeki kurallara ve mitolojiyi bir taklit unsuru olarak kullanmaya karşı oluşu Leopardi'nin de onayladığı nitelikler olmuştur. Ancak sonrasında romantiklerin üzerinde durduğu duygu ve duygusallık kavramlarının bir yenilik olmadığını, aslında bu öğelerin çok fazla olmasa da klasik edebiyatta da yer aldığını ifade ederek klasik edebiyatın övgüsünü yapmıştı. Bu çelişki bir süre daha şairin kafasını karıştırmış, ardından da kendi şiirinde eski çağ şairlerinin mitoloji ile destekledikleri ruh durumlarını modern çağ şairlerinin yitirdiğini görerek, duygu şiiri ile düş şiiri arasındaki ayrımın bilincine varmıştır. Bu modern çağ şiiri aklın gösterdikleri karşısında söylenen güzel sözlerden ibaret duygu şiirlerinden başka bir şey değildi. Leopardi de aynı çizgide ilerlemek zorunda hissetti kendini. Daha önce de belirttiğimiz gibi öncelikle felsefi düşüncelerini ortaya koyduğu şiirlere yöneldi, ardından duygularını göz ardı edemediği, düşlerine yenik düştüğü, kadere karşı durduğu romantik öğeler içeren şiirler kaleme aldı.

Leopardi için şiir, anıları dile getirmekten ibaret olmuştur. Bu anılar en güzel gençlik çağında bulunuyordu, gençlik çağında insan henüz gerçekle yüz yüze gelmemiştir, derin düşüncelerden uzak bir dönemde bulunduğundan en güzel şiirleri de anılarından yoğunlaşarak oluşturur. Bu duygu yüklü anıları aktarırken mümkün olduğunca acımasız gerçekten uzak durmak gereklidir. Bunu ne ölçüde başarırız o derece şiirsel metinler ortaya koyarız. Şiirsel ifadenin yanı sıra şiirde biçim de gerçeğin taklidinden ve gerçeğin tanımlanmasından arındırıldığı taktirde şiirselleşecektir. Gerçek lirik şiir özgün olmalıdır, tüm amaç içeren kaygılardan uzak, yapısal zorunluluk içermeyen, şairin anlık ruh halinin belli bir müzikalite ile sözlerle dönüşendir şiir; kısa, bireysel ve "subjektif" (Öncel, 1998: 119) olmalıdır.

Leopardi'nin edebi formasyonunun, şiirlerindeki değişimin kişisel duygu ve öz yaşamsal öğelerin yavaş yavaş yok olmaya yüz tuttuğu 1818 yılında gerçekleştiğini görürüz. Artık Napolyon egemenliğindeki zavallı İtalya'nın düştüğü durum onun ilgisini çekmektedir ve yurt sevgisini dile getirdiği şiirler yazmak amacındadır ("All'Italia", "Sopra il monumento di Dante"). 1820 yılında ise felsefi görüşlerini dahil ettiği şiirler kaleme almaya başlar. İtalyan edebiyatının büyükleri Dante, Petrarca, Ariosto ve Tasso'nun ışığında şiirler yazarken, döneminin böylesi büyük ozanlardan yoksun oluşundan yakınıyor, modern çağın ne derece yurdu insanını yozlaştırdığını, hayallerin ne denli çoktüğünü dile getirir. Bu noktada akıl devreye girmiş, her şeyin hiçliğini, yaşamın boşluğunu ozanın gözleri önüne sermiş, onu hayallere duyduğu özlemle çatışma içerisinde bırakmıştır. 1821-1822 yıllarında yazdığı

"Bruto Minore" ve "Ultimo canto di Saffo" ile ozanın içindeki romantik başkaldırı ortaya çıkacak ve Brutus'da tanrıların varlığını sorgulayan, kadere karşı duran bir kahraman tanımlarken, Saffo'da da, çirkin ve genç bir bedende var olabilen içten ve hassas bir ruhun ne denli mutsuz olduğunu dile getirerek kendisi ile içten içe bir bağ kurmayı başaracaktır. "Gerek Brutus'un gerekse Saffo'nun yüreği gerçeğe boyun eğmeyi, onu kabullenmeyi bilemez ve kendi kişiliğini ortaya koyarak kurtuluşu ölümden arar" (Öncel, 1998: 121).

Böylelikle Leopardi'nin geliştirdiği karamsarlık evrelerinin bireysel boyutlardan evrensel boyutlara taşındığını gördük. Şiirler her ne kadar modern çağa ayak uydurmaya gayret etse de, yine de ozanın klasik formasyonuna ait izler taşımaya da devam etmişlerdir.

"Alla primavera", "Inno ai patriarchi" adlı şarkıları ile Leopardi'nin duygularını aktarırken artık klasik-romantik çelişkisinden kurtulmayı, aksine iki edebi kavramı bir arada, uzlaştırarak aktarmayı istediğini saptadık. Romantik yanını en iyi aktarabileceği şiir türünün idiller olduğuna karar kılacaktır. İdillerin şarkılardan bir farkı yoktur aslında, aynı duyguları içerirler. Ozana göre, sözler artık derin düşüncelerden arıtılmalı, bu dünyadan uzaklaşmış, kendi iç dünyasında gezinen bir insanın sözleri halini almalıdır. Ozanın bu dünyadan kendini soyutladığı şiirlerin en güzel örneği "Sonsuzluk"tur. Düş dünyasına dalan şair, gerçek dünyanın hiçbir şeyini duymak istemez, algılamaz. Düş dünyasının sınırı yoktur, ölümsüzdür. Leopardi'nin artık sık sık bu yalnızlık, sonsuzluk ve ölümsüzlük temalarına vurgu yaptığını belirtmek yersiz olmaz. Yaşamın nedenini sorguladığı dizeler yoğunludur artık. Bu da yine bizlere romantizmi anımsatır, insan yaşamına amaç arama romantizmin en belirgin özelliklerindendir. Ancak ozanın yaşamın amacı nedir sorusuna bir yanıtı yoktur, ona göre hiçbir amacı yoktur. Bu tüm canlıların yaşamı için geçerlidir, evrensel bir acı gerçektir.

Bu araştırmamızda tespit ettiğimiz en önemli nokta, Leopardi gibi son derece kısa bir ömre sahip bir şairin, yaşamına bunca evreyi sığdırabilmiş olmasıdır. Ozanın sağlık sıkıntılarına rağmen gösterdiği üretkenlik takdir edilesidir. Çektiği tüm acılara rağmen hayata gösterdiği bağlılıktır belki de onu bu denli güzel eserler vermeye yöneltti. Fransız devriminin ardında bıraktığı etkilerle çalkalanan bir Avrupa'nın, Napolyon yönetiminde olup özgürlük arayışlarına girmiş bir İtalya'da gerek toplumsal gerekse kültürel tüm yaşananların etkisinde büyümüş, klasik kültürle, Yunan ve Latin yazarları okuyarak başladığı edebi formasyonunu, kapalı kaldığı o küçük kasabadan çıkma çabası ve arzusu ile başka kentlerdeki edebiyat ve sanat çevrelerinde genişletmeye ve geliştirmeye çalışmış son derece çalışkan bir şairdir Leopardi. Kendine özgü bir yaşam felsefesi geliştirmiş, zamanla bu bireysel yaşam felsefesini evrensel boyuta taşımaya çalışmıştır. Bulunduğu edebiyat ve sanat çevrelerinden öğrenmeye gayret etmiş, o dönem görülen akılcılık-duyguculuk polemğinde o da yer almaya çalışmıştır.

Sonuç olarak, ozanın yapıtları evre evre incelendiğinde yaşadığı çağa damgasını vuran Aydınlanmacı görüşlerin ve ardından da Romantizmin etkilerinin ozanı son derece etkilediği ve bunu dizelerine yansıttığı görülmektedir. Bu nedendir ki, Leopardi'ye yalnızca klasikçi ya da akılcı ya da sadece romantik bir şairdir demek mümkün değildir.

Kaynaklar

Adabağ, Necdet. "Şarkılar Üstüne" (Giriş Yazısı). Ankara: Gündoğan Yayınları, 1997.

Bontempelli, Massimo. *Introduzione e discorsi*. Milano: Bompiani, 1964.

De Sanctis, Francesco. *Storia della letteratura italiana*. Torino: Einaudi, 1958.

Leopardi, Giacomo. *Şarkılar* Çev. Necdet Adabağ. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1997.

Leopardi, Giacomo. *Zibaldone*. Milano: Ricciardi, 1996.

Öncel, Süheyla. *İtalyan Edebiyat Tarihi*. II. Kitap. Ankara: İtalyan Kültür Heyeti, 1998.

Sapegno, Natalino. *Storia della Letteratura italiana*. Milano: Nuova Italia, 1964.

AN ENLIGHTENED POET BETWEEN CLASSICISM AND ROMANTICISM: GIACOMO LEOPARDI

Ebru BALAMİR

Abstract

Leopardi, born in Recanati, a small town in Italy, nine years later than French Revolution is one of the poets that lives comings and goings between Classicism and Romanticism of Italian literature. In this study, starting from his life, we will be observing the phases of his literary formation and we will be giving point to the fact that how the classic part of the poet stands against Romanticism that influences the period. At the same time, in an alone and closed life that the poet carries on far away from everything in a small town, the place of his dream world and the phases of pessimism that he builds up will be underlined. Accordingly as we talk about the most important poems written by the poet, the main feelings reflected in these poems will create the basic parts of this research.

Keywords: Classicism, romanticism, poem, pessimism, Leopardi

: